

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

DE I SOBRE WITTGENSTEIN

A cura de Joan Ordi

Seleccionem només unes quantes obres significatives, tant de la literatura primària com de la secundària.

1. Obres de Wittgenstein editades en català i castellà

De l'extens llegat literari de Wittgenstein, n'indiquem les obres publicades de referència obligada.

- en català:

Al voltant del color (presentació i traducció de Salvador Rubió), València, Universitat de València, 1996.

Conferència sobre ètica (traducció de Joan Ordi), a: *Comprendre, revista catalana de filosofia* III/2 (2001) 60-66.

De la certesa (traducció i edició a cura de Josep Lluís Prades i Vicent Raga, pròleg d'Oswald Hanfling), Barcelona: Edicions 62, 1983, edició bilingüe alemany-català.

Diaris secrets (edició alemany-català de Wilhelm Baum, traducció d'Andrés Sánchez Pascual), a: *Saber* 5 (set.-oct. 1985) 32-49, i 6 (nov.-des.1985) 30-59.

Investigacions filosòfiques (traducció i edició a cura de Josep Maria Terricabras), Barcelona: Laia 1983; reedició Edicions 62, col·lecció «Universitària», Barcelona, 1997.

Lliçons d'estètica (extret de *Lectures and Conversations on Aesthetics, Psychology and Religious Belief*; traducció de Josep-Maria Terricabras), a: *Els marges* 27-28 i 29 (1983).

Tractatus logico-philosophicus

a) Trad. i ed. catalana de Josep M. Terricabras, Barcelona: Laia, «Textos filosòfics», 3, 1981; 2a ed. revisada: 1989; reedició a Barcelona: Edicions 62, «Universitària» 4, 1997;

b) Traducció al català de l'edició crítica de Joan Ordi Fernández, Barcelona: Societat Catalana de Filosofia – Institut d'Estudis Catalans 2005.

- en castellà:

Aforismos, cultura y valor (trad. castellana d'Elsa Cecilia Frost i pròleg de Javier Sádaba; edició de Georg Henrik von Wright amb la col·laboració de Heikki Nyman), Madrid: Espasa Calpe 1995, segueix la traducció anglesa de *Vermischte Bemerkungen*.

Arte, Psicología y Religión, Buenos Aires: Universidad de San Marcos 1974.

Comentarios sobre "La rama dorada", México: UNAM 1985.

Conferencia sobre ética. Con dos comentarios sobre la teoría del valor (introducció de Manuel Cruz, traducció de Fina Birulés), Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, 1989, 1997^{3reimp.}

Diario filosófico (1914-1916) (traducció de Jacobo Muñoz e Isidoro Reguera), Barcelona: Ariel 1982, és traducció de la segona edició bilingüe.

Notebooks: 1914-1916 (ed. al.-angl. de G. H. von Wright i G. E. M. Anscombe, trad. de G. E. M. Anscombe), Oxford: Basil Blackwell 1961, amb text alemany idèntic al de «Schriften I».

Diarios secretos (edició de Wilhelm Baum, traducció d'Andrés Sánchez Pascual,

Cuadernos de guerra de Isidoro Reguera), edició bilingüe alemany-castellà, Madrid: Alianza, «Ensayo» 068, 1998; 1a edició a "Alianza Universidad": 1991.

En torno a la ética y al valor (trad. castellana d'*Ethics* d'A. Salazar), Lima: Universidad Nacional Mayor de San Marcos 1967.

Estética, psicoanálisis y religión (trad. castellana d'Eduardo Rabossi de les *Lectures and Conversations on Aesthetics, Psychology and Religious Belief*), Buenos Aires: Editorial Sudamericana 1976.

Gramática filosófica (texto establecido por Rush Rhees, traducció de Luis Felipe Segura), México: UNAM 1992.

Investigaciones filosóficas (traducció de A. Rossi), México: UNAM 1967.

Investigaciones filosóficas (traducció castellana de Alfonso García Suárez y Ulises Moulines), edició bilingüe alemany-castellà, Barcelona: Crítica, 1988.

Lecciones y conversaciones sobre estética, psicología y creencia religiosa (introducció d'Isidoro Reguera), Barcelona: Paidós-I.C.E. de la Universidad Autónoma de Barcelona 1992, inclou notes de Rush Rhees sobre les seves converses amb Wittgenstein sobre Freud.

Los cuadernos azul y marrón (prefaci de Rush Rhees, traducció de la 2a edició anglesa per Francisco Gracia Guillén), Madrid: Tecnos 1968, ³1998.

Luz y sombra: una vivencia (sueño) nocturno y un fragmento epistolar (edició de Ilse Somavilla, traducció de Isidoro Reguera), València: Pre-Textos 2006.

Movimientos del pensar. Diarios 1930-1932/1936-1937 (edició de Ilse Somavilla, traducció de Isidoro Reguera), València: Pre-Textos 2000.

Notas dictadas a G.E. Moore en Noruega, en abril de 1914, a: *Diario filosófico(1914-1916)*, trad. castellana dels diaris: Jacobo Muñoz, i dels apèndixs: Isidoro Reguera, Barcelona: Ariel 1982, pp. 187-206.

Notas para las conferencias sobre "Experiencia privada" y "Datos sensibles", a: E. Villanueva (comp.), *El argumento del lenguaje privado* (traducció de J. Lascurain i E. Villanueva), México: UNAM 1979.

Notas sobre lógica, a: *Teorema*, Valencia, Número monográfico sobre el *Tractatus* (1972) 7-47, trad. castellana de J. L. Blasco i A. García Suárez.

Observaciones a La Rama Dorada de Frazer (introducción y traducción de Javier Sádaba, edición y notas de José Luis Velázquez), Madrid: Tecnos,1992, ²1996.

Observaciones sobre los colores (introducción de Isidoro Reguera, traducción de Alejandro Tomasini Bassols), Barcelona: Instituto de Investigaciones Filosóficas (UNAM)-Paidós, 1994, edició bilingüe espanyol-alemany.

Observaciones sobre los fundamentos de la matemática (edición de G. H. Von Wright, R. Rhees y G. E. M. Anscombe, versión española de Isidoro Reguera), Madrid: Editorial 1987.

Ocasiones filosóficas 1912-1951, James C. Klagge y Alfred Nordmann (eds.), (traducción de Ángel García Rodríguez), Madrid: Cátedra1997. *Sobre la certeza* (compilado por G. E. M. Anscombe y G. H. von Wright, traducido por Josep Lluís Prades y Vicent Raga), edició bilingüe alemany-castellà, Barcelona: Gedisa 1988, ^{3reimp}1997.

Sobre la certidumbre (traducción de M.V. Suárez), Buenos Aires: Tiempo Nuevo 1972.

Tractatus logico-philosophicus:

a) versió bilingüe al.-cast., trad. cast. d'Enrique Tierno Galván, Madrid: Revista de Occidente, 1957; 2a edició: introducción de Bertrand Russell, versión española de Enrique Tierno Galván, edició bilingüe alemany-castellà, Madrid: Alianza 1973, 1979.

b) (traducción e introducción de Jacobo Muñoz e Isidoro Reguera), edició bilingüe alemany-castellà, Madrid: Alianza, "Alianza Universidad", 1995^{6reimp}.

c) (traducción, introducción y notas de Luis M. Valdés Villanueva), Madrid: Tecnos 2002, versió només en castellà, que segueix força la catalana del prof. Terricabras.

Últimos escritos sobre Filosofía de la Psicología. Estudios preliminares para la parte II de Investigaciones Filosóficas (trad. d'E. Fernández, E. Hidalgo i P. Mantas), Madrid: Tecnos 1987.

Últimos escritos sobre Filosofía de la Psicología. Vol. II: Lo Interno y lo Externo(1949-1951) (trad. d'E. Fernández, E. Hidalgo i P. Mantas), Madrid: Tecnos 1996.

Zettel (traducció castellana d'Octavio Castro i Carlos Ulises Moulines), México: UNAM 1979, 1985.

Igualment, disposem de l'edició electrònica completa del llegat wittgensteinià, que recull unes 20.000 pàgines¹ i permet de resseguir un terme o expressió al llarg de tot el llegat literari, gràcies a un útil sistema de recerca indexat.

2. Obres sobre Wittgenstein

Les següents publicacions donen testimoni, certament, d'un ventall molt ampli d'interpretacions dels escrits de Wittgenstein. Orientar-se sobre el valor exegetic de cadascuna d'elles no és una qüestió de fàcil resolució. El lector trobarà en la nostra tesi doctoral una valoració de les més significatives i una exposició dels criteris exegetics que avui gaudeixen de més fiabilitat. D'entrada, però, recomanem les obres de Ray Monk, Wilhelm Baum, Georg Henrik von Wright i Janik – Toulmin.

- ANSCOMBE, G. E. M., *An Introduction to Wittgenstein's Tractatus*, London: Hutchinson University Library 1959, ⁴1971; Bristol: Thoemmes Press 1996.
- BARRETT, Cyril, *Ética y creencia religiosa en Wittgenstein* (versión española de Humberto Marraud González), Madrid: Alianza 1994.
- BARTLEY III, William Warren, *Wittgenstein* (traducción de Javier Sádaba), Madrid: Cátedra 1987.
- BAUM, Wilhelm, *Ludwig Wittgenstein. Vida y obra* (traducción de Jordi Ibáñez i revisió d'Andrés Sánchez Pascual), Madrid: Alianza 1988.
- BLACK, Max, *A Companion to Wittgenstein's Tractatus*, Cambridge: Cambridge University Press 1964; Ithaca (New York): Cornell University Press 1964; 1982.
- BONNIN AGUILO, Francisco, *Representación, realidad y mundo en el Tractatus de Wittgenstein*, a: L. VILLEGAS FORERO, *Verdad: lógica, representación y mundo*, Universidad de Santiago de Compostela 1996.
- CABRERA, Isabel, «Wittgenstein. La tentación de lo místico», a: *Dianoia* 35 (1989) 107-116.
- COPI, I. – BEARD, R. W. (editors), *Essays on Wittgenstein's Tractatus*, London: Routledge and Kegan Paul 1966.
- DEAÑO, Alfredo, *El resto no es silencio. Escritos filosóficos*, Madrid: Taurus 1983.
- DRUDIS BALDRICH, *Ludwig Wittgenstein (1889-1951)*, Madrid: Ediciones del Orto 1998.
- FANN, K. T., *El concepto de filosofía en Wittgenstein* (traducción por Miguel Ángel Bertrán), Madrid: Tecnos 1975.
- FAVRHOLDT, David, *An Interpretation and Critique of Wittgenstein's Tractatus*, Copenhagen: Munksgaard 1964, ²1965.
- FERRATER MORA, José – VON WRIGHT, Georg Henrik – MALCOLM, Norman – POLE,

---

¹ Es tracta de *Wittgenstein's Nachlass*, The Bergen Electronic Edition (= TBEE), Oxford: Oxford University Press 2000. Sobre el nombre total de planes llegades per Wittgenstein no hi ha acord: la pàgina web del *Springer Verlag*, que publica la Wiener Ausgabe de Michael Nedo, parla d'uns 30.000 documents: vegeu www.springer.at/main. Von Wright, un dels tres marmessors del llegat literari de L.W., va elaborar el catàleg de les obres conservades: Georg Henrik von WRIGHT, «The Wittgenstein Papers», a: *The Philosophical Review* 78 (1969), 483-503; però, arran de les troballes posteriors, va haver de revisar-lo i ampliar-lo considerablement: G. H. von WRIGHT, *Wittgenstein*, Oxford: Basil Blackwell 1982.

- David, *Las filosofías de Ludwig Wittgenstein*, Barcelona: Ediciones Oikos-Tau 1966.
- FINCH, Henry Le Roy, *Wittgenstein – The early Philosophy. An exposition of the Tractatus*, New York: Humanities Press 1971.
- FOGELIN, Robert J., *Wittgenstein*, London and New York: Routledge & Kegan Paul 1976, ²1987.
- JANIK, Allan – TOULMIN, Stephen, *La Viena de Wittgenstein* (versión castellana de Ignacio Gómez de Liaño), Brcelona: Taurus 1998.
- KENNY, Anthony, *Wittgenstein* (versión española de Alfredo Deaño), Madrid: Alianza 1995, 3a reimpressió.
- LAZEROWITZ, Morris, «La naturaleza de la filosofía según Wittgenstein (1914-1947)», a: MUGUERZA, Javier (comp.), *La concepción analítica de la filosofía*, vol. I, Madrid: Alianza 1974, pp. 363-380.
- LLANO, Alejandro, *Metafísica y lenguaje*, Pamplona: Eunsa 1984.
- LÓPEZ DE SANTA MARÍA, Pilar, «"Como nuestra vida". Lo místico en el segundo Wittgenstein», a: *ER* 11 (invierno 1990-1991) 139-152.
- MALCOLM, Norman, *Ludwig Wittgenstein. Esbozo biográfico de G. H. von Wright* (traducción de Mario García Aldonate), Madrid: Mondadori 1990.
- MASLOW, Alexander, *A Study in Wittgenstein's Tractatus*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press 1961.
- MONK, Ray, *Ludwig Wittgenstein: el deber de un genio* (traducción de Damián Alou), Barcelona: Anagrama 2002.
- MOUNCE, H. O., *Wittgenstein's Tractatus. An Introduction*, Oxford: Basil Blackwell 1981.
- ORDI, Joan, «L'ètica és sobrenatural. La Conferència sobre ètica de Ludwig Wittgenstein», a: *Comprendre, revista catalana de filosofia* III/2 (2001) 37-57;
 «Sentit sobrenatural de la vida en el *Tractatus* de Ludwig Wittgenstein», a: *Comprendre.Revista Catalana de Filosofia* VI (2004/1) 47-78.
- PALACIO FERNÁNDEZ, Roberto, «El concepto de filosofía en las *Investigaciones filosóficas* de Ludwig Wittgenstein», a: *Universitas Philosophica* 23-24/12 (diciembre 1994 - junio 1995) 113-132.
- PRADES CELMA, José Luis – SANFÉLIX VIDARTES, Vicente, *Wittgenstein: mundo y lenguaje*, Madrid: Cincel 1990.
- REGUERA, Isidoro, *El feliz absurdo de la ética. (El Wittgenstein místico)*, Madrid: Tecnos 1994.
- RIVERA, Silvia, *Ludwig Wittgenstein. Entre paradojas y aporías*, Buenos Aires: Almagesto 1994.
- SÁDABA, Javier, *Conocer Wittgenstein y su obra*, Barcelona: Dopesa 1980.
- STENIUS, Erik, *Wittgenstein's Tractatus. A Critical Exposition of its Main Lines of Thought*, Oxford: Basil Blackwell 1960, ^{repr}1964.
- TERRICABRAS, J.M., *Ludwig Wittgenstein. Kommentar und Interpretation*, Freiburg-München: Verlag Karl Albert 1978.
- VICENTE ARREGUI, Jorge, *Acción y sentido en Wittgenstein*, Pamplona: Eunsa 1984.
- XIRAU, Ramón, *Cuatro filósofos y lo sagrado: Teilhard de Chardin, Heidegger, Wittgenstein, Simone Weil*, México: Ed. Joaquín Mortiz 1986.